

ČASOPISI DRUŠTVA HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA

Šest godina nakon utemeljenja Društvo hrvatskih književnika (dalje: DHK) pokrenulo je 1906. prvi svoj časopis *Savremenik* koji je, s povremenim prekidima, izlazio sve do 1941. U međuvremenu časopisna scena još uvijek relativno mlade književnosti koja se tijekom ilirizma konstituirala pod svojim nacionalnim imenom i standardiziranim nacionalnim jezikom proživljava prvo veliko prestrojavanje. Brojni i uglavnom kratkotrajni časopisi mladih modernista jedan za drugim nestaju radikalno izmijenivši dotadašnje poimanje ne samo nacije i književnosti, već i pojam i ulogu časopisa kao također relativno mladoga medija na čijim je stranicama i proizvedena novija, tj. postpreporodna hrvatska književnost.

Novo vrijeme na principima kritičnosti, individualizma, slobode i kozmopolitizma traži promjene u dotadašnjem hrvatskom društvu, preporodom stečeni nacionalni identitet insistira na ovjeravanju vlastitih vrijednosti unutar recentnih europskih kretanja – moda, škola i pravaca, i to sada kao aktivnih sudionika, a ne tek pukih promatrača. U takvome društvu, dakako, i književnost nastoji biti rasterećena starih “domaćih zadaća” o slozi i domoljublju, pa novi protagonisti insistiraju na njezinoj što većoj autonomiji. Različite društvene prakse traže vlastite izraze, mjesto i utjecaj. Tiskani mediji – knjige, novine i časopisi – u trenutku kada ih još bitno ne ugrožavaju film i radio, doživljavaju puni tehnološki i društveni trijumf te postaju (naročito časopisi i brošure) ne samo tribine koje posreduju takve zahtjeve, već i njihovi najneposredniji pokretači.

Dugotrajni i moćni *Vienac* (1869. – 1903.) koji je odigrao ključnu ulogu u kanonizaciji moderne nacionalne kulture, a s njome i književnosti, gubi trku s novim vremenom. Okolnosti su htjele da se iste godine, a nakon bečke *Mladosti* i praške *Hrvatske misli*, odnosno splitskoga *Novog vijeka* te zagrebačkih *Hrvatskog salona* i *Života*, ugasi i sarajevska *Nada*, prevažno mjesto hrvatske književnosti izvan njezinih administrativnih granica. Ozbiljno načetu dijalošku sliku hrvatskoga književnoga života, tj. njezinu samu bit, nakratko je bio spašavao zadarski *Lovor*, a pokušaji da se stari *Vienac* oživi, manje su govorili o njegovu stvarnome nedostajanju, a mnogo više o golemoj breši koja se njegovim nestankom bila otvorila, a koju je valjalo popuniti nečim doista novim i po mogućnosti jednako održivim kao što je to bio *Vienac*. Na mladome je DHK da taj prostor popuni.

Počelo je s prijedlogom na glavnoj skupštini 1905. da umjesto staroga *Vienca* Društvo ili pokrene vlastito književno glasilo namjesto ili *Vienac* obnovi. Smatrajući dužnošću da reagiraju na trenutnu oskudicu književnog lista, što je znak “neuređena života”, kanili su započeti almanahom za 1905/6. godinu, a kako je to isto kanila i Matica hrvatska (dalje MH), Društvo je odlučilo da, umjesto almanaha, od 1. siječnja 1906. počne izdavati svoj ljetopis u obliku revije. Tako je osnovan *Savremenik*, “ljetopis Društva hrvatskih književnika”, kako će stajati u njegovu podnaslovu u obe knjige prvoga godišta – u prvoj, koju je uredio Gjuro Šurmin, te u drugoj koju su uredili Gjuro Šurmin i Branko Drechsler (Vodnik). Već od sljedeće 1907. uredništvo preuzima pripadnik mladih Branimir Livadić, i na tome će mjestu ostati sve do 1919. U međuvremenu nakratko mu 1917. pomaže Julije Benešić, dok je umjetničku, odnosno likovnu stranu časopisa uređivao Artur Schneider pretvoriši *Savremenik* u ne samo raskošnu književnu reviju, već u stvarnog promotora likovne umjetnosti.

Anacionalni artist Branimir Livadić, kako ga je nazivao A. G. Matoš, učinio je časopis *Savremenik* središnjim književnim glasilom mladih te od njega stvorio “standardnu reviju, s izgra-

đenim rubrikama i mnoštvom suradnika heterogenih gledišta” (M. Vaupotić). U međuvremenu *Glas Matice hrvatske* prestao je izlaziti, stari sporovi na relaciji DHK – MH pali su u drugi plan, pa se nastavilo s procesom približavanja dviju nacionalnih institucija. Štoviše, išlo se na to da *Savremenik* postane zajednički časopis, i to da ostane u vlasništvu Društva, ali da u podnaslovu stoji: *Organ Društva hrvatskih književnika i Matice hrvatske*. Dvije godine poslije (1914.) predlaže se da se zajednički časopis i dalje zove *Savremenik*, Društvo da mu je vlasnikom, a Matica suvlasnikom koja treba da preuzme i dotad inače nedolično honoriranje. U ime dobrih očekivanja ide se i na povišenje naklade s dotadašnjih zapravo izvrsnih 1500 na već zavidnih 2000 primjereka.

Prvi ozbiljniji znakovi krize *Savremenika* počinju se očitovati 1914. kad *Savremenik* kasni, a urednik se žali kako nema dovoljno rukopisa te da gubi na aktualnosti. Ubrzo će postati imperativ da se *Savremenik* reformira, počinju pregovaranja o fuziji ne samo s Maticom, već i s *Književnim jugom* i *Hrvatskom njivom*. Livadić bi da *Njiva* i *Savremenik* naizmjenično izlaze, pregovaranja se nastavljaju i u 1918. godini, no neki oko *Književnog juga* su nepovjerljivi u DHK, Juraj Demetrović bi da to ipak bude jedinstvena revija koja će zadržati ime *Književni jug*, ali “mora izjaviti, da su se g. Ivo Andrić i dr. Vladimir Ćorović kod pregovora veoma taktično držali te su isticali, kako je potrebno da *Savremenik* izlazi”. Umjesto fuzija padaju 1919. prijedlozi da se časopis obustavi, pa se ponovo pregovara s MH kako bi se uključila u upravu *Savremenika*, pa će u listopadu Livadić izvijestiti upravni odbor da je Matica u načelu pristala da zajedno s Društvom izdaje *Savremenik*, pa u tome smislu valja razgovore nastaviti do definitivnoga sporazuma. No, umjesto definitivnog rješenja, javlja se Milan Marjanović s prijedlogom da njemu daju u zakup *Savremenik*, što biva primljeno jednoglasno, pa od 1. siječnja 1920. *Savremenik* izdaje i uređuje za DHK vodeći kritičar mladih modernista Milan Marjanović.

Riječ je o onome istome Marjanoviću koji je i sam 1914. svojim *Književnim novostima* nesumnjivo pridonio konkurenciji *Savremeniku* baš kako će to uskoro činiti Ulderiko Donadini sa svojim *Kokotom* 1916., A. B. Šimić s *Vijavicom* i *Jurišem* 1917. i 1919. te s *Plamenom* onaj isti Krleža kojega je upravo Marjanović bio lansirao u svojim *Novostima*. *Savremenikova* težnja prema monopolu kao središnjega nacionalnog književnog časopisa biva poništavana ne samo s obzirom na trajni sukob starih i mladih, odnosno MH i DHK, i frakcijskim trvenjima unutar samoga Društva, već i iz logike avangarde koja se upravo časopisnim medijem služi za utvrđivanje svojih, nerijetko radikalnih pozicija. Tako će književni časopis s ekspresionistima postati legitiman žanr u promociji i afirmaciji individualnih poetika, štoviše, časopis postaje i sam neka vrsta autorskoga djela kako to pokazuje npr. Šimićeve časopisi koji po uzoru na Karla Krausa i njegov *Die Fackel* ruši standardnu podjelu na urednika i suradnika.

Rat na svoj način pridonosi tome da *Savremenik* počinje izlaziti neredovito, u dvobrojima i trobrojima, literarni dio pada ispod razine ranijih godišta, traži se jeftinija tiskara, na urednicima je da ga pokušaju reformirati. Koliko je situacija ozbiljna, vidi se o spomenutim dogovorima da se fuzionira s *Književnim jugom* ili *Hrvatskom njivom*, pa da izlaze tjedno, i to naizmjenično. Livadiću sada pomaže kritičar i urednik izdanja DHK-a Julije Benešić koji će pak u redakciju nakratko uvesti i mladoga A. B. Šimića, a s njime kao suradnike i druge najmlađe pisce. Krizu *Savremenikovu* na svoj način poentira urednik Livadić tražeći da se uredništvo povjeri jednom čovjeku koji bi listu dao "ličnu notu", no sljedeći glavni urednik A. Milčinović te suurednici Joza Ivakić i umjetnički urednik dr. Schneider sve su dalje od cilja, dok *Savremenikov* utjecaj na književni život biva u isto vrijeme sve – beživotniji. Pokazat će se još jednom, kao donedavno u modernističkome pokretu, da su mnogo životniji "kratkotrajni listići", što dakako nije ovisilo o listićima, već o rasulu doskorašnjih globalnih poetika, čega su baš listići bili stjegonoše. Fragmentarnost

je opći znak koji intervenira i u strukturu periodike generirajući žanrovsku sliku modernizma, pa Vrazovi “hambari” sada postaju “motori književnosti”, kako će to domalo Stanislav Šimić nazvati “dobopise”, tj. časopise.

Napadi na *Savremenik* zapravo su napadi na cehovsku instituciju, a oni dolazi i izvana i iznutra. U tome su u prvo vrijeme naročito žestoki bili Ulderiko Donadini i Miroslav Krleža, po nekim izvorima i sam kandidat za *Savremenikova* urednika. Ideološke kombinatorike ne mimoilaze niti *Savremenik*, pa se na početku nove države razmatra njegovo spajanje sa *Srpskim književnim glasnikom*, redakciju mu izjedaju afere pa čak i isprazne dileme poput one je li *Savremenik* još uvijek organ mladih, koji tih ratnih godina jesu sve samo ne mladi. Kad se mislilo da je sa spasilačkim akcijama gotovo, kuju se planovi da DHK preuzme redakciju dijela *Narodnih novina*, tako da službeni dio izlazi dopodne, a kulturno-gospodarsko-literarni popodne, vlada da bude vlasnik, a DHK da bi vodilo redakciju, dok bi u cijelome projektu Matici zapala uloga distributera. Štoviše, urednik Ivakić predlaže da se popodnevni list zove *Danica* i tako očuva tradicija i spomen na Gajeve novine!

Sve to zbiva se u času kad Krleža u prvome broju svog *Plamena* objavljuje rat hrvatskoj književnosti (*Hrvatska književna laž*), sada pak bivšem *Savremenikovu* uredniku Livadiću ne preostaje ništa drugo već primijetiti kako aktualne teme više “nitko i ne traži u *Savremeniku* nego u drugim listovima, tj. u *Plamenu* i *Jurišu*”. Urednik Milčinić se pravda nesuradnjom, dok iskusni novinar i urednik brojnih tiskovina Milan Marjanović upozorava da su došla neka nova vremena, a Benešić da redakciju treba dati “mladim dečkima”. No, umjesto mladih dečki, na smrt osuđeni *Savremenik* – na Krležino neizmerno čuđenje – preuzima ni manje ni više već isti Milan Marjanović, čovjek koji je – kako su ga zvali – “patio od manije osnivanja novih listova”. Marjanovićevo urednikovanje prekratko je trajalo da bi zbog njegova jugo-nacionalizma glasilo DHK-a izgubilo svoju političku neutralnost,

međutim, izgubilo je nešto drugo: *Savremenik* više nije vodeći književni časopis.

Iako je bio tek na pola puta, u prvi će plan književnoga života ulaziti cijeli niz novih časopisa – od Galogažine *Kritike* koja za sebe kaže da je “izašla u času kad u Zagrebu nije bilo književno-umjetničke revije u pravom smislu riječi” (tipično!) do *Hrvatske revije* koja je u mnogome, pa tako i u likovnome dijelu, nastavila upravo najbolje stranice *Savremenikove* tradicije.

U međuvremenu *Savremenik* će poprimiti formu zbornika (1921.), novinski format tjednika (1931.), pa karakter gotovo akademske revije (1927. – 1928.), a potom – nakon sve češćih financijskih poteškoća – doživjeti i nekoliko čak višegodišnjih prekida (1922., 1924. – 1925., 1930., 1932. – 1935., 1939.) da bi se nakon trećega održao još koju godinu te prestao definitivno 25. ožujka 1941. promijenivši u svojih 29 godišta 16 urednika i preko tisuću suradnika različitih ideoloških profila iz nekoliko književnih generacija – od I. Trnskoga i K. Š. Gjalskoga, preko A. G. Matoša, V. Nazora, A. B. Šimića, M. Krleže i T. Ujevića do D. Tadijanovića, O. Delorka, I. Kozarčanina, I. G. Kovačića, V. Vide i dr.

Ako je suditi po broju i tipu novina i časopisa prve polovice 20. stoljeća, analiza nekoliko tisuća autorskih priloga svih žanrova te posebice bogatoga *Savremenikova* feljtona ukazuje na sasvim sigurno najdinamičniju i najkompleksniju sliku hrvatske moderne kulture i književnosti koju posreduje prvi časopis DHK-a. S obzirom na trajnost *Savremenik* se donedavna mogao mjeriti jedino sa svojim prethodnikom *Viencem*. Međutim, baš u pogledu žanrovske slike stanje je bitno različito. Naime, dok se upravo u *Viencu* dovršavalo formiranje žanrova postilirske, novije hrvatske književnosti, odnosno izgrađivao njezin – kako je već rečeno – kulturni i književni kanon, u *Savremeniku* ista kultura i književnost u neuralgičnome prostoru dijaloga u kojemu se pitanje društvene funkcije i umjetnosti zaoštrilo do usijanja – naročito nakon ubojstva Stjepana Radića – demonstrirale su vlastitu osebnost i nove paradigme. DHK je sa svojim časopisom postao nov i relativno

uhodani mehanizam tek uspostavljene nacionalne kulturne i književne tradicije – dovoljno prepoznatljiv i čvrst da ga se može podrivati sa svih strana, a da se ne uruši.

Ne barem do Drugoga svjetskog rata kada DHK nastavlja djelovati i u okvirima Nezavisne Države Hrvatske (1941. – 1945.). Unutar njegove nove uprave 1942. godine predsjednik je postao Mile Budak, potpredsjednici Blaž Jurišić i Slavko Kolar, odnosno Antun Bonifačić i onaj isti Branimir Livadić, *Savremenikov* urednik 1907. – 1919.. No, Društvo ne pokreće vlastiti časopis, ne pokreće ga niti u novoj državi nakon 1945. kada biva preimenovano u Društvo književnika Hrvatske (dalje DKH). Tu su ulogu sada preuzele uglavnom nakladničke kuće pod ingerencijom države ili njezine savezne institucije poput Saveza književnika Jugoslavije čiji je član bilo i DKH. Upravo je pod okriljem toga saveza Slavko Mihalić 1966. pokrenuo časopis *The Bridge*, da bi ga već od drugoga broja prenio u Zagreb gdje dalje izlazi u nakladi hrvatskog Društva. Ova uglavnom tromjesečna književna revija, koja je putem prijevoda mahom poezije i kraće proze te kritike i esejistike, trebala upoznavati svijet s hrvatskom književnosti od 1976. mijenja naslov u *Most*, odnosno *The Bridge*, *Die Brücke*, *Le Pont*, *Il Ponte* – sada pod nadzorom glavnoga i odgovornog urednika Branimira Bošnjaka. Nova serija ovoga “časopisa za hrvatsku književnost” izlazi od 1979. s urednicima Antom Stamaćem, Slobodanom P. Novakom, Draženom Katunarićem, Srećkom Lipovčanom, Zdravkom Gavranom i trenutnima Davorom Šalatom i Strahimirom Primorcem.

U kontekstu sve žešćih previranja i sukoba unutar vladajućega režima sredinom šezdesetih godina te sve izrazitije hladnoratovske atmosfere i politike blokovske podjele svijeta plenum DKH potkraj ožujka 1967. prihvaća *Deklaraciju o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika* koja je odmah objavljena u tjedniku *Telegram*. Pokrenulo je to s jedne strane režimske napade i progone hrvatskih intelektualaca te pojačalo kontrolu hrvatskih institucija, s druge pak val novoga “nacionalističkoga” raspoloženja

koje će eskalirati Hrvatskim proljećem 1971. godine. U stanju nove nacionalne homogenizacije i svojevrsne reinstitucionalizacije naročito je aktivna bila MH koja osniva svoje ogranke po hrvatskim gradovima te pokreće časopise i biblioteke. U to se na svoj način uključuje i DKH na čijoj je godišnjoj skupštini 1968. za predsjednika bio izabran Petar Šegedin, a sredinom godine kritička sekcija Društva sastavlja redakciju časopisa *Kritika* kojega bi trebao izdavati Nakladni zavod MH s urednicima Dalibor Cvitanom, Branimirom Donatom (tajnik uredništva), Vlatkom Pavlečićem (glavni i odgovorni urednik), Danilom Pejovićem i Petrom Selemom. Već od sljedeće 1970. kao izdavač časopisa za "kritiku umjetnosti i kulturno-politička pitanja", dakle, bez izrazito književne fizionomije, potpisano je DKH, a bio se latio analize aktualnih domaćih i svjetskih tema.

Kritika se odmah dvojako nametnula. U prvome redu pojednim, mahom tematskim, brojevima u kojima je obrađivala umjetničke, književne, jezične, kulturne i društvene probleme (npr. *Poratna hrvatska umjetnost i svijet*, br. 3/1968, *Hrvatska poratna poezija*, br. 4/1969, *Današnje oporbe i raspre o proteklom sukobu na književnoj ljevici*, br. 11/1970, *Procesi integracije u kulturi i književnosti malih naroda*, br. 16/1971, *Kome zvono zvonu na jezičnom satu*, br. 17/1971, *Razumijevanje poezije*, br. 19/1971), a potom vlastitom nakladničkom djelatnošću *Posebni izdanja Kritike* s nekoliko fundamentalnih zbornika i monografija (*Hrvatski književni jezik i pitanje varijanata* te *Ekspresionizam i hrvatska književnost 1969.*, *Strukturalizam*, *Zbornik radova o Petru Hektoroviću i O Petru Preradoviću danas 1970.*, odnosno *Rječnik jezika ili jezik rječnika?* D. Brozovića 1969., *Književnost bačkih Hrvata* A. Sekulića 1970. te *Preporod hrvatskih sveučilištaraca 1971.*). Među suradnicima *Kritike* bili su S. Babić, M. Božić, M. Brandt, D. Brozović, B. Bušić, D. Cvitan, Ž. Čorak, B. Donat, Š. Đodan, N. Fabrio, G. Gamulin, V. Gotovac, D. Ivančan, D. Jelčić, R. Katičić, B. Klaić, T. Kurelec, Z. Kulundžić, T. Ladan, S. Lasić, T. Macan, S. Novak, Z. Mrkonjić, V. Pavletić, I. Pederin, D. Pejo-

vić, Z. Posavac, Č. Prica, J. Pupačić, I. Raos, J. Ravlić, P. Selem, A. Sekulić, I. Supek, P. Šegedin, M. Šimundić, A. Šoljan, M. Vaupotić, S. Vereš, B. Zeljković i dr. Brzo svrativši na sebe pažnju kao središnja teorijsko-kritička tribina koja je zadirala u važna i toga trenutka politički izrazito provokativna pitanja čime je bitno utjecala na zbivanja uoči i tijekom Hrvatskog proljeća, *Kritika* je s jesenskim 20. brojem 1971. zabranjena.

U međuvremenu hrvatska je časopisna scena i u objektivno reduciranim te politički kontroliranim uvjetima vrlo dinamična. Mjesto središnjega književnog časopisa zauzima *Republika* koja je u izdanju Nakladnog zavoda Hrvatske i pod neformalnim pokroviteljstvom DKH počela izlaziti u Zagrebu u listopadu 1945. kao “mjesečnik za književnost, umjetnost i javni život” te je u svojoj dugoj povijesti, kao apsolutno najdugotrajniji hrvatski časopis s neprekinutim kontinuitetom, prešla sve faze novije povijesti uključujući i socrealizam neposredno nakon Drugoga svjetskog rata. Po svemu sudeći bila je i osnovana kao projekt nove političke elite na inicijativu Kongresa kulturnih radnika Hrvatske u Topuskom 1944. i preteći joj u jedinome broju *Književnika* 1945. Glavni cilj toga projekta bio je zapravo da se pridobije i ponovo aktivira Miroslav Krleža. Njegovo ime kao glavnog urednika novoga časopisa spominjalo se još u ratu (J. Horvat), a Krležinim angažmanom trebalo je da se napokon okonča predratni sukob s partijom. Na sastanku Krleže i Radovana Zogovića u redakciji *Naprijeda* na zagrebačkome Rokovu perivoju tako je “dogovoreno pokretanje književnog časopisa *Republike*, te je određen sastav redakcije: Krleža, Kaleb, Horvat, s tim da Krleža bude glavni i odgovorni urednik” (J. Horvat). Umjetnička strana novoga časopisa bit će prepuštena kiparu i grafičaru Vanji Radaušu. U drugome polugodištu 1946. u redakciju ulaze Slavko Kolar, Gustav Krklec i Vladimir Popović, a 1947. i Marin Franičević te 1948. Petar Šegedin. Godine 1949. u uredništvo ulazi bivši Matičin tajnik i načelnik Odjela za kulturu i prosvjetu Ministarstva prosvjete, ravnatelj Nakladnog zavoda Hrvatske, od 1950. Izda-

vačkog poduzeća “Zora”, i utjecajni član Društva književnika Ivan Dončević, koji će na tome mjestu po funkciji ostati sve do 1972. Pokraj Dončevića i desne mu ruke Novaka Simića samo će se smjenjivati uredničko-tajnička imena pisaca triju naraštaja – od M. Matkovića, Đ. Šnajdera, Ranka Marinkovića i Jure Kaštelana, preko Vlatka Pavletića, Krste Špoljara i Joze Laušića do Stojana Vučićevića i dr.

Republika je više puta mijenjala format prvenstveno se prilagođujući objavljivanju likovnih priloga (likovni urednici bili su i Edo Murtić te Ljubo Babić), pa i trendovskih fotografija zbog kojih je neko vrijeme poprimala izrazito revijalni oblik (1956. – 1961.), uredno je posebnim tematskim brojevima obilježavala Krležine “okrugle” rođendane, a 1968. svoj zadnji broj bila je posvetila Čehoslovačkoj zbog ulaska trupa Varšavskog pakta (Praško proljeće). Godine 1969. bio je uveden uređivački odbor, odnosno vijeće u koje su 1971. prešli dotadašnji urednici pa tako i Ivan Dončević. Od jesenskog broja iste 1971. *Republiku* su uz ranijega S. Vučićevića uređivali Danilo Pejović (glavni i odgovorni urednik) i Ivan Raos. Provedene su i druge promjene, pa je *Republika* otada uglavnom književni časopis u knjiškom formatu prepoznatljivoga crvenoga kartonskog omota, odsad bez ilustracija. Ivan Dončević 1972. ponovo je odgovorni urednik, *Republika* ima novi podnaslov “časopis za kulturna i društvena pitanja”, iz uredništva je nakon sloma Hrvatskog proljeća izostavljen Danilo Pejović, a iz savjeta Vjekoslav Kaleb i Krsto Špoljar. Sljedeće su godine urednici Zvonimir Majdak, Augustin Stipčević i još nakratko S. Vučićević te Zvonimir Golob, potom Nasko Frndić i Alojz Majetić, dok je A. Stipčević glavni i odgovorni urednik; izrazito teško razdoblje, ali s nekoliko vrijednih temata poput *Mlade hrvatske proze* (5-6/1979) i *Hrvatske mlade kritike* (11/1981). Tako je *Republika* dočekala svoju 30. godišnjicu, a onda “Zora” biva ukinuta, pa u godini Krležine smrti *Republiku* i formalno preuzima DKH, sada kao “časopis za književnost”.

Glavnim urednikom sada postaje mladi pjesnik i kritičar Branko Maleš, a u redakciji su bivši *Mostov* urednik B. Bošnjak te Dalibor Cvitani, Alojz Majetić i Tito Bilopavlović. Najočitiija promjena bila je relativna redovitost u izlaženju ovoga deklariranoga mjesečnika, a novom koncepcijom *Republika* se ubrzo nametnula i kao apsolutno moderan i jedan od najuglednijih časopisa koji nije pratio samo mlade autore, naročito pjesnike, već i suvremene svjetske kulturne trendove i fenomene poput pop-glazbe i mode, ženskog pisma, postmodernizma, naratologije i sl. Vješto lavičajući između tradicionalnosti i modernosti, Maleš je kao urednik pronašao vlastitu formulu “tzv. pristupljivoga moderniteta” koji je s jedne strane zadovoljavao ionako heterogeno članstvo svoga izdavača, s druge interese i mogućnosti časopisa koji u konkurenciji s drugim medijima počinje postupno gubiti svoje privilegirano mjesto.

Sličnu uređivačku politiku nastavit će 1986. i sljedeći glavni urednik *Republike*, književni kritičar tada mlađe generacije Velimir Visković. S njim u redakciji bili su Slavko Mihalić, Tonko Maroević, Pavao Pavličić i Branko Čegec. Nakon što Čegec prijeđe u uredništvo *Quoruma* u redakciju *Republike* početkom devedesetih ulaze Branimir Donat i Sibila Petlevska – prva žena u uredništvu jednoga većeg hrvatskoga književnog časopisa. Novo će uredništvo s jakom potporom Antuna Šoljana i operativca Dalibora Cvitanu u sljedećih deset godina održavati glasilo DHK/DHK na visokoj razini jednoga od najuglednijih i u nekoliko središnjega nacionalnoga književnog časopisa koji je – baš kao svojedobno *Savremenik* – izražavao hrvatski književni standard. Za razliku od Malešove redakcije kojoj je bilo više do književnosti, najmlađih suradnika i najnovijih kulturnih praksi, Viskoviću je uz to i do akcije te artikulacije ideja svoga vremena, pa svojoj *Republici* “nastoji izboriti i angažiranu ulogu u demokratizaciji hrvatske javne scene”, poziva na suradnju i ponovo aktivira pisce koji su zbog svojih političkih nazora bili marginalizirani, reagira

na sva važnija društvena pitanja i sl. Na to su ga na svoj način poticala i neposredna sve burnija zbivanja u koja se i samo Društvo bilo uključivalo putem svojega brojnog članstva i tribina. Riječ je o vremenu tzv. *Bijele knjige*, novosadskoga posljednjeg kongresa jugoslavenskih pisaca, sovjetske *perestrojke*, poljske *solidarnosti*, pada Berlinskog zida, posljednjeg kongresa Saveza komunista Jugoslavije, prvih demokratskih izbora u Hrvatskoj i agresije na Republiku Hrvatsku. S naglašenim osjećajem za stvarnost Visković je izvrsno osjećao i koristio snagu i moć koju je časopisni medij još uvijek imao, pa je kao urednik središnjega književnog časopisa moderirao književni život, a koji je ionako neodvojiv od političkoga. *Republika* je vratila zanimanje za kazalište (kronika Borisa Senkera) i glazbu (kronika Nedjeljka Fabrija) te radila na prevođenju strane i usustavljanju domaće pjesničke i prozne recentne produkcije, a početkom Domovinskog rata i ovaj je časopis reagirao tematskim brojem *Republika u ratu*.¹

Nakon deset godina urednikovanja u *Republici* od koje je – prema vlastitim riječima, a parafrazirajući Pavla Pavličića o časopisima buticima i časopisima robnim kućama – stvorio “prestižnu robnu kuću” hrvatske književnosti, agilni Visković izdvaja se s dijelom članstva iz DHK te osniva 2002. Hrvatsko društvo pisaca (HDP). Sa sobom prenosi svoj časopis te ga nastavlja pod imenom *Krležine Književne republike*. *Republiku* DHK dalje vodi Ante Stamać sa svojim suradnicima Milanom Mirićem i Antunom Paveškovićem u međuvremenu povjerivši sunakladništvo i distribuciju Školskoj knjizi te vrativši Kroniku DHK kao svoju stalnu rubriku, koju je vodio Anđelko Novaković, a nastavio Sead Begović, odnosno Ančica Vojvodić.

---

¹ Od 1986. do 1988. izlazio je u novinskom formatu *Bilten DHK* u kojem se u četiri broja izvješćivalo članstvo o svim novostima i djelatnostima Društva. Prvi broj 1986. priredio je Zlatan Jukić, drugi broj iz 1986. priredili su Tito Bilopavlović, Zlatan Jukić i Slavko Mihalić, treći broj iz 1987. priredili su Tito Bilopavlović i Zlatan Jukić, četvrti broj iz 1988. uredili su Branko Čegec, Slavko Mihalić i Marija Peakić-Mikuljan.

U novo društvo prelazi i *Relations* koji je DHK bilo osnovalo sredinom devedesetih godina da inozemnoj javnosti prezentira i druge, za razliku od *Mosta*, i neknjiževne nacionalne odabrane sadržaje s dvojezičnom bibliotekom od dosad trinaest komparativnih studija o povijesnim i kulturnim vezama Hrvatske s drugim zemljama (1995. – 2001.).

Preuzevši ga od Naklade MD, u okrilju DHK od 1998. do 2002. izlazio je i *Europski glasnik*, godišnji interdisciplinarni i interaktivni “časopis za književnost, kulturu, umjetnost, političku i filozofsku tematiku”, zapravo “hrestomatijski kompendij tekstova” (T. Valentić) ili ekskluzivni i opsegom monumentalni časopis-knjiga s integralnim tekstovima iz književnosti, arhitekture, političke filozofije, glazbene i likovne umjetnosti s polemičkim dossierima o ključnim temama današnjice. S tekstom *Izdaja intelektualaca* Juliena Bende (br. 2, 1997) kao credom časopisa u smislu “plaidoyer nezavisnosti intelektualaca od političkoga angažmana”, pokrenuo ga je i uređivao Dražen Katunarić, jedan od urednika međunarodne revije *Lettre internationale* 1991. – 1993., potom i revije *Most/The Bridge*, i to kao hrvatsku inačicu pariškoga *Le Messenger européen* Alaina Finkelkrauta, koji ga je obustavio te uz Katunarića bio supokretačem *Europskog glasnika*.*

Napokon, i pri dvama ograncima DHK izlaze također časopisi. Riječki ogranak od 1996. tromjesečno izdaje *Književnu Rijeku*, “časopis za književnost i književne prosudbe”; urednici su Darko Gašparović, Davor Velnić (trenutno glavni urednik) i Andrija Vučemil. Istodobno pulski Istarski ogranak od iste 1996. izdaje

---

* U sklopu DHK početkom 90-ih osnovana je Sekcija za proučavanje književnosti u hrvatskom iseljeništvu koju je vodio Stjepan Šešelj. Osim biblioteke *Prinosa za povijest književnosti u Hrvata*, ova sekcija zajedno s Hrvatskim centrom P.E.N.-a i Odjelom Matice hrvatske za kulturne veze s Hrvatima izvan domovine objavilo je 1992. prvi broj *Korabljice* – prinosa za povijest književnost u Hrvata s napomenom: “Ova *Korabljica* izlučak je časopisa *Hrvatska revija* br. 1, 2. i 3.4/1992. Matice hrvatske (Urednik V. Nikolić)”.

Novu Istru, također tromjesečni “časopis za književnost, kulturološke i društvene teme” glavnoga i odgovornog urednika Borisa Domagoja Biletića. “Nastao nakon podulje ovdašnje časopisne ‘suše’, ali u okolnostima nove i drukčije, slobodnije i otvorenije domovinske i, u tom sklopu, življe nam zavičajne stvarnosti”, sa sviješću o postojanju lokalne časopisne tradicije *Istarskog mozaika* i *Istre*, Biletićev časopis je ne samo “posve nov”, već i – za razliku od *Književne Rijeke* – jedan od bolje uređivanih hrvatskih časopisa s jednako bogatom i vrijednom pratećom bibliotekom od pedesetak dosad objavljenih knjiga proze, poezije, eseja i kritike te monografskih studija, zbornika i antologija.